

ANURADHA ROY

Un atlas
al dorințelor
zadarnice

Traducere din engleză și note de
IRINA BOJIN

HUMANITAS
fiction

Pentru Baba, care îmi e încă alături

Prolog

În fotografie, casa plutește pe un râu de culoarea inofensivă a pozelor sepia de pe vremuri.

Casa e o construcție extravagantă în stil roman, cu coloane din ce în ce mai subțiri spre vârf, acolo unde ating acoperișul boltit. De o parte și de alta, palmierii înalți, înghesuiți unul în altul, ating cerul cu creștetul. Vârtejurile de apă, immortalizate de aparat, se întind până la pilaștrii verandei lungi.

Râul s-a tot sucit când încolo, când încoace, oriunde numai în vechea albie nu, flămând de pământuri noi. De ani buni, locuitorii orașelului (ii spun oraș, măcar că n-are decât vreo două, trei case de cărămidă, pierdute printre câmpuri și case cu acoperișuri de trestie), sau mai bine zis de când se știu, locuitorii au făcut glume pe seama nehotărârii râului. Acum își dau seama că râul e tot mai îndrăzneț cu fiecare muson și se apropie de casă pas cu pas, nu abia băgat de seamă, ca mai-nainte. În fotografia pe care o am eu e încă departe, ținut la respect de zidul de piatră; nu poate decât să se izbească plescăind de lespede acoperită de mazăgă pe care calcă femeile când se duc să se îmbăieze.

După ceva vreme, râul cafeniu din fotografie începe să se umfle, treptele care duc la casă devin și ele râu, ca și veranda toată. Apa se ridică până acoperă ferestrele verandei. Văd oameni înotând în spatele ferestrelor înecate, oameni rămași ostatici în camerele inundate ca într-o Atlantidă abandonată. Văd cum se prăbușesc palmierii, sfărâmând acoperișul bogat decorat. În timp ce casa se topește în apă, arborele *bakul* înflorit din partea stângă a pozei plutește ca o barcă pe unde, pornit într-o călătorie fără sfârșit.

Partea întâi
CASA ÎNECATĂ

La lumina caldă a focurilor aprinse în băătura dintre colibele de pământ acoperite cu stuf, cupele din frunze, pline cu vin de palmier, zburau din mână-n mână. Bărbații, doar cu o fâșie de pânză legată în jurul șoldurilor, și femeile în sari dansau în picioarele goale, stârnind praful. Fumul focurilor unde se gătea mâncarea și fumul pipelor se înălțau răsucindu-se în aer. Tobe, vaietul monoton al unui instrument cu coarde și vocile puternice ale cântăreților înăbușeau zgomotele pădurii.

Un bărbat cu fața prelungă, brăzdată de crețuri, cu fruntea încununată de părul negru, pieptănat pe spate, stătea nemișcat ca o stană de piatră în mijlocul lor, pe un scaun care mai avea încă brațe, dar nu și spătar. Nasul lung ieșea ca un vârf de săgeată de sub ochii adânciți în orbite. Toată seara trăsese din pipă și, politic, se prefăcuse a sorbi din cupa cu vin de palmier care îi fusese oferită. Era îmbrăcat în *kurta* și *dhoti* de un alb auster, iar pe deasupra avea o vestă neagră, așa cum poartă avocații.

Părea că nu-i aude pe cântăreți, dar ținea ochii ațintiți asupra dansatorilor. Fata în sari roșu nu era oare cea care venise la fabrica lui cu un coș plin de hibiscus pe care le aruncase nepăsătoare într-un colț? Iar bărbatul care dansa ținând-o de mijloc nu era unul din culegătorii lui de miere? Era greu de spus văzându-i cum dansau la lumina focului, îmbrăcați cu sariuri și *dhoti* noi, cu flori în păr, la gât cu șiraguri de mărgele care săltau în aer odată cu ei. Bărbatul se aplecă înainte, încercând să își dea seama pe care din fețele lucind de sudoare o mai întâlnească în mica lui echipă.

Bărbatul în costum cafeniu, care stătea cocoțat ca o broască pe scăunelul de alături, îl împunse în coaste.

— Fetele astea din trib au un ce al lor, nu-i așa, Amulya Babu? Până și bărbaților însurați de multă vreme le vin gânduri necurate! Și să știi, se culcă cu oricâți bărbați poftesc!

Goli cupa de vin și se linse pe buze, zicând:

— Ce tare e! Ar trebui să vând și eu d-ăsta în prăvălia mea!

Un sătean gol până la brâu îi umplu din nou ceașca și îl invită:

— Hai să dansezi cu noi, Cowasjee sahib¹! Iar dumneata, Amulya Babu, nu te-ai atins de băutura! E prima oară că-i avem pe oamenii junglei ca oaspeți la sărbătoarea noastră. Și numai fiindcă am stăruit eu. Le-am spus că lui Cowasjee sahib și Amulya Babu le datorăm pâinea și sarea! Se cade să-i răsplătim în felul nostru umil!

Un bărbat înalt, musculos, aflat în apropiere, trăgea cu urechea și privea cu un rânjet disprețuitor cum ruda lui se învârtea pe lângă cei patru sau cinci prieteni aduși de Cowasjee, nemai-conținând cu temenelele în timp ce le umplea cupele. Dincolo de cercul de lumină, de mirosul mâncărurilor și de gălăgie se întindeau umbrele întunecate ale pădurii. De undeva se auzi mugetul trist, înăbușit, al unui bivol. Tobe începură să răpăie mai iute, fetele își înlănțuiră brațele la spate, legănându-se în ritmul muzicii, iar bărbații începură să cânte:

*O fată cu mijlocel atât de subțire
Că îl pot cuprinde cu degetul,
Se duce la fântână să ia apă
Legănând din șolduri.*

*Viața mea tremură de dorință.
Patul meu e vopsit în roșu.
Păturile mele sunt roșii.
Aceste patru luni de ploaie și fericire
Rămâi, rămâi cu mine.*

¹ Sahib – domn.

*Fără tine nu pot să mănânc,
Fără tine nu pot să beau.
Nimic nu îmi aduce bucurie.
Așa că rămâi, rămâi în lunile cu ploaie
Și de fericire cu mine.*

Una dintre dansatoare ieși dintre celelalte. Remarcase expresia preocupată a lui Amulya și se întreba cum de poate un bărbat să rămână nesimțitor la muzică, să nu bea din vinul lor. Se apropie zâmbind, zornăind din mărgelile și brățări, cu umerii goi lucind în lumina focului și sariul portocaliu strâns înfășurat pe trupul tânăr. Când se aplecă spre Amulya simți cum i se învârte capul din cauza vinului băut. El încercă să se ferească, dar fata îl mângâie pe obraz:

— Sărmane *babuji*, și tu tânjești după cineva?

Se dădu mai aproape și îi șopti la ureche:

— De ce nu vii să dansezi? Îți ia necazul cu mâna.

Amulya ridică ochii spre fețișoara ei de copil, încadrată de bucle care miroseau îmbătător a ulei dulce și privi floarea de un purpuriu strălucitor pe care o avea prinsă în coc. Floarea avea un rând de petale mai deschise la culoare în interior și un mănunchi de stamine, înfipite în mijloc ca acele într-o perniță de broderie. *Passiflora*, desigur. Bineînțeles că *Passiflora*, dar ce specie?

În ciuda aburului de alcool care îi făcea ochii să alunece de colo-colo, fata băgă de seamă că privirea bărbatului nu era ațintită spre fața ei, ci spre floarea din păr. O desfăcu și i-o întinse. O gropiță i se adânci în obraz. Tobele răpăiră iarăși, începu un cântec nou și fata se întoarse repede la prietenele ei, nu fără să mai arunce o privire peste umăr.

— Hei, Amulya Babu, fata te place! strigă Cowasjee și îl plesni peste coapsă. Poți să refuzi mâncarea și băutura, dar cum poți refuza o femeie care te dorește? Du-te, dansează cu ea! Așa se face prin părțile astea!

Amulya se ridică în picioare, ferindu-se de atingerea lui Cowasjee.

— Trebuie să plec, spuse pe un ton care nu suferea contrazi- cere. În mâna stângă strângea floarea purpurie iar cu cealaltă își căuta umbrela pe pipăite.

Amulya își dădea seama că nu se poartă normal. Pe vremea când era nou-venit în orașul de la marginea junglei încercase să-și găsească un loc în societatea locală mergând la câteva petreceri. La rândul lor, bogătașii din Songarh așteptau multe de la el: poate că era un dandy din capitală, sursă de povești și bârfe despre ma- rele oraș, familiarizat cu tot ce e mai nou, oricând cu o replică spi- rituală pe buze, pe scurt, o boare înviorătoare pentru gusturile lor obosite de provinciali. Se grăbiseră să îi trimită invitații.

După ce se dusese la câteva petreceri, unde refuzase să bea whisky sau cocktail de gin și așteptase, fără să vorbească prea mult cu ceilalți, ca masa să fie servită și serata să ia sfârșit, începu să își dea seama că poate prezența lui acolo era lipsită de rost. Oare chiar devenea un *bona fide* local luând parte la aceste petreceri când se vedea foarte bine că o face din obligație?

Astăzi se gândise că la sărbătoarea din satul unde locuiau lu- crătorii lui va fi poate altfel. De această dată chiar dorise să vină. Nu-i văzuse pe oamenii din trib decât la muncă – dar oare cum erau când se distrau, cum arătau casele lor? I se părea păcat să ra- teze un asemenea prilej. Însă Cowasjee, pe care fetele cu umerii goi îl făcuseră parcă și mai spurcat la gură, avusese grijă ca și aceas- tă seară să fie la fel ca celelalte.

Amulya căută în jur cu ochii o persoană căreia să îi mulțu- mească, dar oriunde își întorcea privirea nu vedea decât oameni care beau așezați pe jos sau dansau, fiecare prizonier al propriului extaz. Ritmul tobelor se întetise, instrumentul cu coarde de-abia mai putea ține pasul. Oare unde era umbrela? Și servieta de ser- viciu? Oare *tonga* îl aștepta, așa cum poruncise? Mai era cineva îndeajuns de treaz ca să-i lumineze calea până la *tonga*?

— Da' stai jos, stai jos, Amulya Babu, repeta Cowasjee, tră- gându-l de mânecă. Nu poți pleca fără să mănânci, o să creadă că mâncarea lor e prea sărăcăcioasă pentru dumneata și se vor simți jigniți. Noaptea abia a început și mai avem povești de spus unul altuia! Pe asta o știi? chicotea Cowasjee înainte să fi spus poanta.

Amulya se așează fără prea multă convingere. Era atât de iritat, că abia izbuti să schițeze un zâmbet crispat atunci când ceilalți se apucară să discute chicotind zgomotos despre cum se face că cele două găuri ale femeii miros diferit, cu toate că sunt atât de aproape una de alta.

— E la fel ca ceaiurile de Darjeeling și Assam! zberă unul din prietenii lui Cowasjee. Amândouă vin din dealurile din estul Indiei, dar cât de diferită le e aroma!

Altul zise:

— Ia mai taci, nătângule! Zi mai bine că miros ca un canal de scurgere față de un izvor!

Își dădură coate arătând cu degetul spre fetele care dansau în jurul focului.

— Aia e pentru domnia voastră, chicoti unul. Ce-ar fi să o luați acasă și să vedeți cum e cu teoria despre Darjeeling și Assam?

Săteanul cel vânjos ieși din umbră, cu mâna încleștată pe un băț lung de bambus. Din doi pași fu lângă ei, cu bățul ridicat amenințător. Cowasjee se făcu mic pe scaunel. Săteanul cel slugarnic înțelese primejdia și ieși repede dintr-un colț. Spuse ceva peste umăr toboșarului, apoi unei femei care păzea ceaunul cu mâncare. Tobele tăcură pe dată. Dansatorii rămaseră cu un picior în aer, nemaîntelegând nimic. Femeia strigă cât putu de tare:

— Haideți să mâncăm, până nu o iau puii la fugă afară din oala cu orez!

Instrumentul cu coarde se auzi mai departe – cântărețul era prea vrăjit de sunetul lui ca să se oprească. Bărbatul cu bățul de bambus se trase deoparte, dar nu-și dezlipi ochii lipsiți de expresie de la Cowasjee.

*

Kananbala auzea zgomotul slab al tobelor pulsând departe, în noapte. Încă o noapte de așteptare. La nouă și jumătate se auzi mașina vecinilor. Ușile trântite. Strigătele către paznic. Zece. Hârâitul orologiului care își aduna puterile ca să bată de atâtea ori. Scârțâitul copacilor. Cârâitul unei ciori zăpăcite de lumina lunii.

O ușă trântită de vânt. Zece și jumătate. Țipetele bufnițelor, chemându-se. Lătratul vulpilor în depărtare. Apoi zgomot slab de copite, departe. Apoi mai aproape, însoțit de huruitul roților pe pavaj, plesnetul biciului. O înjurătură de birjar. Vocea lui Amulya zicând: „Ajunge, aici e“. Vorbea prea tare.

Lăasă jos exemplarul cam ferfenițit din *Ramayana* pe care îl citea și se duse la fereastră. Îl văzu pe soțul ei aplecându-se ca să iasă de sub coviltirul trăsurii, prea scund pentru el. Se răsuci pe călcăie și se întoarse în pat. Luă din nou cartea. Când Amulya intră în cameră și se apucă să își caute papucii, nu îi spuse că îi așezase sub masă. Când o întrebă dacă a mâncat se prefăcu absorbită de carte. Când spuse: „Copiii dorm?“ răspunse: „Cum de nu. E așa târziu“.

— Au servit masa la zece. Nu m-au lăsat să plec fără să mănânc. Ce puteam face?

— Nimic, zise Kananbala. Știu... Atenția îi fu atrasă de ceva și se opri.

— Ce e aia?

— Ce? Aia? A, o floare.

Vocea lui Amulya era înăbușită de *kurta* pe care o scotea peste cap. Sub flanela de corp i se vedeau coastele și stomacul supt. Femeia privi din nou spre floarea purpuriu-închis, acum veștejită. O puse pe noptieră. La lumina veiozei zări un fir de păr lung, negru, lipit de codiță.

— Văd că e o floare, spuse. De ce ai adus-o acasă?

— Voiam să o identific... răspunse el ieșind din cameră.

Îl mai întrebasese de multe ori dacă la petrecerile la care se duceau veneau și femei. Soția gazdei? Prietenele ei sau rudele? Pentru ce ea, Kananbala, nu putea niciodată să vină? De fiecare dată, Amulya râdea condescendent sau replica, exasperat: „N-am întâlnit nici o femeie la aceste petreceri, nici nu-mi doresc“. Dar azi, la sărbătoarea tribului, n-ar fi putut să o ia cu el? Dacă ar fi făcut și ea parte dintr-un trib n-ar fi avut nevoie de permisiunea nimănui.

Amulya se întoarse în cameră aducând o carte mare, cartonată. Se așeză lângă lampă, deschise cartea și își puse ochelarii cu rame

negre. Luă floarea în mână și începu să dea foile, privind când la floare, când la pagină și murmurând în același timp:

— *Passiflora*, desigur, dar *incarnata*? N-am mai văzut niciodată soiul ăsta în Songarh.

Kananbala întoarse capul, se sprijini de pernă și închise ochii. Auzea foșnetul paginilor și murmurul lui Amulya. O cuprinse o dorință greu de stăpânit de a-i călca în picioare ochelarii, de a-i face țândări.

Amulya puse floarea alături de o ilustrație din carte și murmură:

— *Incarnata*, da, e *incarnata*. Roxburgh are probabil dreptate.

*

Prin 1907, când venise din Calcutta la Songarh, Amulya mai putea încă să vadă cum fusese smuls orașul atât pădurii, cât și stâncilor, cu vreo sută de ani mai înainte. Orașul era cocoțat pe un platou de piatră la marginea căruia vedea, chiar și din casa lui, liziera întunecată a pădurii și siluetele neregulate ale dealurilor albastrii profilate în spate. Ceva mai departe se înălțau ziduri medievale de piatră, acum ruinate – *garb*, fortul năruit de la care își luase numele orașul. Printre dărâmături se mai zăreau câteva ziduri și un turn de pază cu acoperișul rotunjit, îndeajuns cât să alimenteze fantezia lui Amulya. În față se afla un bazin puțin adânc, ale cărui margini erau decorate cu mozaic de piatră. Dincolo de fort se găsea albia demult secată a unui râu care îl despărțea în vechime de pădure și coline. Oamenii spuneau că, într-o zi, un oraș întreg avea să fie scos la lumină împrejurul fortului. Unii susțineau că Songarh fusese pe vremuri un centru de învățatură budistă și că Buddha însuși, în cursul unei călătorii, se odihni acolo, sub un copac. Când mersese prima oară să viziteze fortul, Amulya găsisese într-adevăr un *banyan* enorm, el însuși o mică junglă de rădăcini aeriene, cenușii ca pietrele. Pe trunchiul principal, copacul avea un nod care, dacă îl priveai într-o anumită lumină, semăna cu figura unui om adâncit în gânduri.

Atunci când Amulya își adusese familia aici, Songarh nu mai era un centru de învățatură, în schimb căpătase o nouă importanță

după ce geologii imperiali descoperiseră zăcăminte de mică. Ba, sub pădurile aflate ceva mai departe, se găseau și zăcăminte mai profitabile – cărbune. În mijlocul câmpiilor plantate cu mei și legume prinsese rădăcini o micuță colonie de britanici care aveau grijă de minele de cărbune și de mică, profitând de climatul sănătos, îndeajuns de rece ca să fie nevoie să aprinzi focul iarna. În scurtă vreme, lângă fort apăru o colonie de albi unde locuiau vreo duzină de mineri, o comunitate distinctă de restul orașului.

Odată cu trecerea anilor, Songarh se îmbogățise cu o stradă principală și câteva prăvălii. Dintre acestea, una din primele, Finlays, era condusă de un persi¹ întreprinzător, care satisfacea gusturile exotice ale expatriaților: cafea, fructe, conserve de pește, dantelă și lenjerie, melasă și seu, țigări și brânză. Indienii veneau la prăvălie să cumpere țesături și nasturi, medicamente și cosmetice, și plecau cu conserve de piersici, întrebându-se la ce le-ar putea folosi.

Pădurea era neîncetat la pândă. Se știa prea bine că potecile ei tainice erau patrule de leopardi. Oamenii povesteau despre tigri și șacali care se adăpau împreună din pâraiele care curgeau peste pietrele rotunde, cafenii și cenușii. Din când în când dispărea câte o vacă sau o capră, uneori chiar un câine. N-ar fi avut nici un rost să le caute cineva rămășițele. Până când nu se deschisera minele și, odată cu ele, până când nu se mări numărul oamenilor, dându-le siguranță, nimeni din oraș nu era atât de nechibzuit încât să se aventureze în ținutul sălbatic de lângă casele lor, un teritoriu verde, întunecat, întins pe mile întregi, care nu se oprea decât acolo unde începeau minele de cărbune.

Iar pădurea era încă domeniul triburilor. Oameni cu pielea întunecată și lucioasă, asemenea pietrelor ude, și cu trupuri drepte, vânoase. Femeile își prindeau în părul negru flori cu petale ca de dantelă. Erau sărmani. Privindu-i, ai fi zis despre mulți dintre ei că mor de foame. Și cu toate astea se îndârjeau să stea în pădure și nu se aventurau decât rareori afară, în grupuri. Unii fură forțați să se mute la oraș atunci când minele le mâncară porțiuni din

¹ Membru al uneia din cele două secte religioase zoroastriene din India.

pădure. Trăiau în colibe improvizate, lucrând pe unde găseau. Mulți erau angajații lui Amulya.

Auzise de Songarh pe când locuia în Calcutta, venise să vadă locul, se plimbase prin micul oraș și prin împrejurimi și certitudinea că se va stabili acolo coborâse asupra lui ca o binecuvântare. Întocmai așa cum unii oameni îți vorbesc din prima clipă, fără să pronunțe nici un cuvânt, dar îi simți apropiati, ca și cum te-ar ține de mână, Amulya se simți de la început legat de Songarh. Era convins că dacă nu s-ar întoarce acolo nu se va mai putea gândi niciodată la altceva și viața lui s-ar risipi, lipsită de miez.

În Songarh, printre oameni a căror limbă nu o vorbea, puse bazele unei fabricuțe unde producea medicamente și parfumuri din plante sălbatice, flori și frunze. Oamenii pădurii știau unde se găsesc flori de hibiscus sălbatic din care el scotea un ulei roșu, puternic parfumat, flori de noapte cu mireasmă îmbătătoare și ierburi mărunte din care producea paste verzi, cu miros neplăcut, dar care făceau chiar și cele mai încăpățânate furuncule să se spargă peste noapte, fără durere. Cu o stăruință de care nu se credea în stare, Amulya învăță limba santhalilor¹, dar și hindi, și învăță îndeajuns despre plante de la acești oameni cât să poată lărgi gama de produse.

Rudele lui din Calcutta îl priveau cu nedumerire amuzată, ba chiar cu oarecare iritare. Nu făcuse vreun lucru de care ar fi trebuit să fugă, atunci de ce se exilase singur, plecând dintr-o mare metropolă în sălbăticie? Era oare pe lume ceva ce nu putea fi găsit în Calcutta? Când vorbeau despre el ghiceai că interpretau plecarea lui ca o formă de dispreț la adresa modului lor de trai, o redefinire a unui model care atinsese deja perfecțiunea.

*

Casa pe care Amulya o construisese în Songarh părea că nu-și are locul acolo. Era o casă de oraș înaltă, cu multe ferestre, una

1 Cea mai numeroasă comunitate tribală din India.

Cuprins

Prolog	7
Partea întâi	
Casa înecată	9
Partea a doua	
Fortul năruit	103
Partea a treia	
La malul apei	191
Glosar	330
Mulțumiri	334